

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

М.Д. БІЛИК,
д.е.н., професор, Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

Спрощена система оподаткування суб'єктів малого підприємництва та напрями її вдосконалення

Розглянуто сутність спрощеної системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва, її переваги та недоліки. Вказані проблеми оподаткування суб'єктів малого підприємництва. Запропоновані напрями удосконалення спрощеної системи оподаткування в Україні.

Ключові слова: спрощена система оподаткування, єдиний податок, суб'єкт малого підприємництва.

Рассмотрена суть упрощенной системы налогообложения субъектов малого предпринимательства, ее преимущества и недостатки. Указаны проблемы налогообложения субъектов малого предпринимательства. Предложены направления усовершенствования упрощенной системы налогообложения в Украине.

Ключевые слова: упрощенная система налогообложения, единый налог, субъект малого предпринимательства.

The history and nature of the simplified system of taxation of small businesses, its advantages and disadvantages. The problems of taxation of small businesses. Recommendations for improving the simplified taxation system in Ukraine.

Keywords: simplified system of taxation, subject of small enterprise.

Постановка проблеми. Діяльність малого підприємництва є одним із найважливіших напрямів розвитку економіки будь-якої країни, оскільки у країнах з ринковою економікою суб'єкти малого підприємництва створюють більше 50% ВВП. Реформування спрощеної системи оподаткування не-

ні є одним із найбільш дискусійних і водночас важливих напрямів податкової реформи. Ця проблема зачіпає інтереси майже 3 млн. підприємців та 1,2 млн. найманих працівників. Тому дослідження розвитку спрощеної системи оподаткування в Україні, виявлення її недоліків та пошук шляхів удосконалення є актуальним питанням сьогодення.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Істотним внеском у розвиток і вдосконалення теоретичних розробок і практичних рекомендацій щодо спрощених систем оподаткування є наукові праці З.П. Варкалія, П.Т. Колісниченко, Р.В.Сидоренко, В.О. Орлова, Л.М. Пилипенко, А.М. Соколовської, В.І. Теремецького, В.М. Чубаря.

Мета статті – розкрити сутнісні ознаки спрощеної системи оподаткування, визначити її переваги і недоліки, вивчити зарубіжний досвід та можливості використання його в Україні, виявити причини, що сприяють зростанню тіньової економіки у цій сфері оподаткування, та запропонувати напрями удосконалення спрощеної системи оподаткування.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що початком становлення спрощеної системи оподаткування був 1998 рік, а першими нормативними документами, що регулювали діяльність підприємств за спрощеними системами обліку, оподаткування і звітності в Україні, були: 1) Указ Президента «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» ОЗ.07.98 №727/98 (в редакції Указу від 28.06.99 №746/99) та 2) Закон Ук-

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

раїни «Про фіксований сільськогосподарський податок» від 17.12.98 №320–XIV.

З 01.01.99 використання спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності, з певними обмеженнями для окремих суб'єктів малого підприємництва. В подальшому Законом України від «Про державну підтримку малого підприємництва» 19.10.2000 №2063–III передбачалося обмеження дії спрощеної системи оподаткування. Остання не поширювалася на суб'єктів підприємницької діяльності, які функціонують у сфері грального бізнесу, здійснюють обмін іноземної валюти, є виробниками та імпортерами підакцизних товарів, та ломбарди.

При спрощеній системі оподаткування юридичні особи са-мостійно обирали одну з двох ставок оподаткування: 6% (при сплаті ПДВ) або 10% (без сплати ПДВ, як відсоток від виручки). Сплата єдиного податку здійснювалась щомісячно.

Для суб'єктів малого підприємництва – фізичних осіб ставка єдиного податку встановлювалася місцевими радами за місцем їх державної реєстрації залежно від виду діяльності.

Єдиний податок поступав на рахунки Держказначейства і спрямовувався у місцевий бюджет – 43%, Пенсійний фонд – 42, на обов'язкове соціальне страхування – 15%. Дещо іншим був розподіл сум єдиного податку для юридичних осіб у місцевий бюджет перераховувалося – 23%, державний бюджет – 20, Пенсійний фонд – 42% і на обов'язкове соціальне страхування – 15%.

Із часом спрощена система оподаткування почала втрачати свою ефективність 1, 2, що було зумовлено як бажанням державних органів збільшити наповнення місцевих бюджетів та інших фондів, так і бажанням суб'єктів господарювання мінімізувати обсяги сплачуваних податків.

При виникненні ситуацій, коли протягом року суб'єкт господарювання отримував валовий дохід, який дорівнював максимальній величині, керівництво СМП мало прийняти одне з двох можливих рішень: 1) продовжувати працювати і при перевищенні максимально допустимого доходу та пе-

рейти на загальну систему оподаткування, що супроводжується збільшенням як кількості звітів, що подаються, так і сум податків, які необхідно було б сплачувати або 2) зменшити темпи діяльності задля уникнення переходу на загальну систему оподаткування, що, своєю чергою, викликало б скорочення кількості замовлень, розрив існуючих налагоджених взаємозв'язків з іншими діючими контрагентами та втрату своєї частини ринку і клієнтів. Найчастіше у цьому випадку відбувався розподіл малого підприємства на два суб'єкта малого підприємництва, що забезпечувало уникнення від сплати єдиного податку.

Із появою Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» були внесені такі зміни. 3

Згідно з нормами закону про спрощену систему від 01.01.2013 усі платники єдиного податку, що знаходяться на спрощеній системі оподаткування, поділено на шість груп, встановлено обмеження щодо кількості найманих працівників і обсягу річного доходу та визначено ставки оподаткування за кожною групою, що представлено в табл. 1.

Слід вказати на заборони, що стосуються видів діяльності платників єдиного податку, що вказані в п. 291.5 ПКУ.

Для виявлення проблем і недоліків спрощеної системи оподаткування щодо фізичних і юридичних осіб розглянемо порядок розрахунку та обсяг сплачених податків.

Оцінимо в динаміці обсяг доходів суб'єкта підприємницької діяльності, фізичної особи – підприємця, (ФО–П), що за розподілом по оподаткуванню єдиним податком перебуває у другій групі (табл. 2).

Як видно з табл. 2, за аналізований період доходи підприємця зростали. В цьому зв'язку оцінимо ефективність спрощеної системи оподаткування через призму мінімальної заробітної плати за умови, що кожен рік підприємець отримував мінімальну заробітну плату і частину її витрачав на сплату податків та внесків. Здійснимо аналіз сплати податків та внесків до бюджету підприємцем – фізичною особою за 2012 рік.

Таблиця 1. Розподіл платників єдиного податку на групи

Група	Фізичні/юридичні особи	Обмеження		Ставка оподаткування, %
		кількість найманих працівників	обсяг річного доходу	
1	2	3	4	5
1 група*	Фізичні особи	Не використовують	150 тис. грн.	1–10% мінімальної заробітної плати
2 група**	Фізичні особи	10	1 млн. грн.	2–20% мінімальної заробітної плати
3 група	Фізичні особи	20	3 млн. грн.	3% від доходу – у разі сплати ПДВ; 5% від доходу – у разі включення ПДВ до складу єдиного податку
4 група	Юридичні особи	50	5 млн. грн.	
5 група	Фізичні особи	20	20 млн. грн.	5% від доходу – у разі сплати ПДВ; 7% від доходу – у разі включення ПДВ до складу єдиного податку
6 група	Юридичні особи	50	20 млн. грн.	

* ** Дія цього підпункту не поширюється на фізичних осіб – підприємців, які надають посередницькі послуги з купівлі, продажу, оренди та оцінювання нерухомого майна (група 70.31 КВЕД ДК 009:2005) (va375202–05), а також здійснюють діяльність з виробництва, постачання, продажу (реалізації) ювелірних та побутових виробів з дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органічного утворення та напівдорогоцінного каміння. Такі фізичні особи – підприємці належать виключно до третьої або п'ятої групи платників єдиного податку, якщо відповідають вимогам, встановленим для таких груп.

Таблиця 2. Доходи фізичної особи–підприємця за 2010–2012 роки

Показник	2010	2011	2012
Дохід ФО–П, грн.	10150	13500	15038

Джерело: складено автором на основі даних від фізичної особи – підприємця.

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Суб'єкт підприємницької діяльності, фізична особа – підприємець, що перебуває на спрощеній системі оподаткування, отримав протягом року такий дохід: за в перший квартал – 3582 грн.; за другий квартал – 8956 грн.; за третій квартал – 1000 грн.; за четвертий квартал – 1500 грн. Усього за рік було отримано – 15038 грн. доходу. При цьому кожен квартал із мінімальної заробітної плати фізичною особою – підприємцем було сплачено єдиний податок 20%, як встановлено відповідним органом управління при видачі Свідоцтва платника єдиного податку. При отриманні доходу на 01.01.2012 – в сумі 1073 грн. сплачено (1073,00 0,2) 214,6 грн. єдиного податку.

Мінімальний страховий внесок протягом 2012 року становив: у січні–березні – 372,33 грн.; квітні–червні – 379,62 грн.; у липні–вересні – 382,39 грн.; у жовтні–листопаді – 387,95 грн., у грудні – 393,50 грн., а всього за 2012 рік – 4572,42 грн. Єдиний соціальний внесок визначений як добуток мінімальної заробітної плати за кожен місяць (представлено в табл. 3) і ставки єдиного соціального внеску – 34,7%.

Виходячи з мінімальної заробітної плати розрахована сума єдиного соціального внеску та податку за січень–грудень 2012 року становила 7152,42 грн. (табл. 4).

На основі даних табл. 4 можна зробити висновок, що навантаження на суб'єкт підприємницької діяльності, фізичну особу – підприємця другої групи є надто високим, оскільки з отриманого доходу 53% направлено на сплату податків. Окрім цього, підприємець здійснює й інші витрати, зокрема ті, що пов'язані з його професійною діяльністю.

Слід підкреслити також, що за простого розрахунку податків, що є позитивним, значно ускладнюється податкова звіт-

ність, яка подається до органів контролю. Нині навіть малий підприємець повинен здавати таку звітність: 1) Звіт 1–ДФ; 2) Податкову декларацію платника єдиного податку; 3) Звіт до Пенсійного фонду про обсяг нарахованого та сплаченого єдиного соціального внеску Д5. При цьому за не поданого чи неправильно складеного поданого звіту накладаються штрафні санкції, які погіршують фінансовий стан підприємця.

Оцінимо сплату до місцевого бюджету єдиного податку СМП – юридичною особою (табл. 5).

Аналіз даних табл. 5 свідчить, що одним із недоліків спрощеної системи оподаткування, на нашу думку, є занижені грошові межі щодо виручки від реалізації. Варто зазначити, що дане підприємство перевищило ліміт доходу (виручки від реалізації) за звітні періоди і відповідно підпадало під ставку оподаткування 10%. За два з трьох років підприємство, що аналізується, змушено було сплатити податок за подвійної ставки. Враховуючи, що формування ринкової економіки в Україні пов'язане зі зростанням підприємницької активності за всіма напрямками економічної діяльності, оскільки розвиток малого бізнесу є одним із найперспективніших засобів створення конкурентної ринкової системи та вважається найбільш динамічним елементом у структурі господарської діяльності. Слід підкреслити, що кризові явища, що мають місце у світовій та вітчизняній економіці, не залишили осторонь і банківський сектор економіки, який безпосередньо впливає на функціонування малого і середнього бізнесу в Україні [6].

Оцінимо навантаження на дане підприємство за рахунок сплати не тільки єдиного податку, а й єдиного соціального внеску (табл. 6).

Таблиця 3. Мінімальна заробітна плата за 2012 рік

Термін дії	Розмір, грн.
01.01.2012–31.03.2012	1073
01.04.2012–30.06.2012	1094
01.07.2012–30.09.2012	1102
01.10.2012–30.11.2012	1118
01.12.2012–31.12.2012	1134

Джерело: складено автором на основі інтернет-ресурсу <http://zponline.com.ua/node/189>

Таблиця 4

	Січень–березень	Квітень–червень	Липень–вересень	Жовтень–листопад	Грудень
Єдиний соціальний внесок, грн.	372,33	379,62	382,39	387,95	393,50
Єдиний податок, грн.	215,00	215,00	215,00	215,00	215,00
Всього до державної казни сплатили, грн.					7152,42

Таблиця 5. Сума єдиного податку відповідно до виручки від реалізації послуг ТОВ «Яппі»

Показник	31.12.2010	31.12.2011	31.12.2012
Виручка від реалізації, грн.	880039,00	8768500,00	1363575,00
Сума єдиного податку за ставкою 10%	88005,00	87685,00	
Сума єдиного податку за ставкою 5%			68179,00

Таблиця 6. Навантаження на ТОВ «Яппі» за рахунок єдиного соціального внеску

Рік	Нарахування (валові витрати), грн.	Пенсійний фонд		
		нарахування 3-й клас ризику		утримання, грн.
		%	сума, грн.	
2010	116094,6	33,23	38578,235	2321,89
2011	210267,6	36,78	77336,423	4205,35
2012	235800.00	36.78	86727.24	4716.00

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Як видно з табл. 6, з кожним роком підприємство сплачувало все більшу суму єдиного соціального внеску. Так, за період з 2010 по 2011 рік підприємство сплатило вдвічі більшу суму єдиного соціального внеску, а у 2012 році – більше на 9390,97 грн. На нашу думку, це зумовлено тим фактом, що підприємство не збільшувало штату працюючих, оскільки доход за відповідний рік не покрити витрати на оплату праці та податкові відрахування.

Окрім сплати єдиного податку, заробітної плати та інших витрат підприємства податковим тягарем у значній сумі є єдиний соціальний внесок. Даний показник є досить вагомим, незважаючи на значний дохід підприємства.

Отже, екскурс у розрахунки платежів за спрощеною системою дозволяє зробити висновок, що нині розвиток суб'єктів малого підприємництва стримує:

1) обмеження обсягів виручки суб'єктів малого підприємництва, які мають право використовувати спрощену систему оподаткування;

2) сплата авансом за період (місяць) суми єдиного податку фізичної особи – платника податку без врахування реального отримання доходу за цей період;

3) відсутність у складі єдиного податку інструментів податкового стимулювання ефективної зайнятості, що суперечить меті спрощеної системи оподаткування;

4) значне податкове навантаження з боку Пенсійного фонду України;

5) складність тлумачення податкового законодавства;

6) трудомісткість традиційної системи організації бухгалтерського обліку на малих підприємствах;

7) використання спрощеної системи оподаткування для відмивання коштів при укладанні з підприємствами договорів сумнівного характеру на продаж товарів або надання послуг;

8) залучення СМП до своєї діяльності працівників без укладання з ними трудових угод і оформлення трудових книжок, що призводить до зростання тіньової економіки та зменшення накопичень відрахувань для виплати пенсій.

У цьому зв'язку важливо підкреслити, що зростає сума боргу зі сплати страхових внесків до Пенсійного фонду. Так, на 01.01.2013 сума боргу становила 31,5 млн. грн., хоча з початку року борг на 5% зменшився [4].

Аналіз реформ у розвинутих країнах із метою врахування їхнього досвіду в Україні дозволяє сформулювати такі висновки:

– успішними є тільки ті реформи, які передбачають зміни в системі оподаткування, адекватні потребам соціально-економічного розвитку країни;

– результативність реформи залежить від того, в якій фазі економічного циклу вона проводиться. Найкращою є фаза економічного піднесення;

– неоднозначною і нешвидкою є реакція економічних суб'єктів на зниження рівня податків;

– вплив реформ на економічне зростання проявляється в довгостроковій перспективі. У короткостроковому періоді, особливо в країнах із високим рівнем державного втручання в економіку, можливі негативні ефекти скорочення податків унаслідок зменшення надходжень до бюджету й ускладнення фінансування державних видатків або зростання бюджетного дефіциту.

Вивчення зарубіжного досвіду справляння податку свідчать, що вирішити проблеми у цій сфері можливо:

– шляхом запровадження для малих підприємств поряд зі стандартною пропорційно зниженої податкової ставки;

– введення прогресивної шкали ставок оподаткування, диференційованих залежно від розміру прибутку;

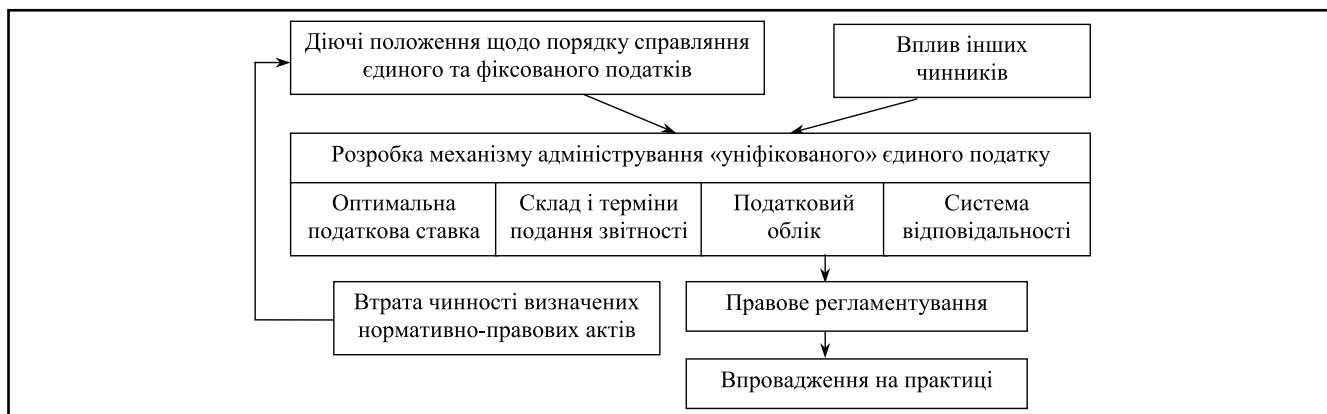
– запровадження «уніфікованого» єдиного податку за наведеною моделлю (рис. 1).

Принципово важливе значення в процесі встановлення єдиного податку відіграє оптимальна податкова ставка, ефективність якої, як показує досвід розвинених країн, підвищується при застосуванні диференційованого методу.

Диференціація ставок «уніфікованого» єдиного податку є необхідною умовою для забезпечення економічної справедливості його справляння, а також збереження звичного для підприємців принципу сплати податку фіксованою сумою і повинна проводитися з урахуванням трьох ознак:

- 1) територіальної приналежності суб'єкта господарювання;
- 2) виду економічної діяльності;
- 3) обсягу річної виручки від реалізації товарів (робіт, послуг).

Крім цього, встановлення «уніфікованого» єдиного податку, зокрема оптимальної його податкової ставки, потребує врахування інших чинників, таких як: розмір мінімального

Модель впровадження «уніфікованого» єдиного податку [7]

страхового внеску, компенсація надбавки за кожного найманого працівника, рівень інфляції в країні тощо. З метою більш повного врахування економічних процесів при податковому адмініструванні ми пропонуємо щорічно розраховувати коефіцієнт індексації сум податків. Для розрахунку коефіцієнта індексації застосовується індекс інфляції року, за результатами якого проводиться індексація [8].

Аналогічно до існуючого порядку повноваження щодо встановлення ставок «уніфікованого» єдиного податку пропонуємо залишити в компетенції органів місцевого самоврядування, оскільки надходження від його сплати в повному обсязі зараховуються до місцевих бюджетів. Це визначає вплив адміністративно-територіального поділу на їхню величину. Крім цього, органи місцевого самоврядування самостійно формують групи видів економічної діяльності, для кожної з яких встановлюється визначена фіксована ставка «уніфікованого» єдиного податку для фізичних осіб – підприємців у розрахунку на один календарний місяць.

Важливі наслідки впровадження «уніфікованого» єдиного податку в Україні:

- правове врегулювання положень спрощеного оподаткування;
- зменшення розпорошеності вітчизняної системи оподаткування за рахунок об'єднання єдиного та фіксованого податків в «уніфікованого» єдиний податок;
- вищі податкові ставки «уніфікованого» єдиного податку сприятимуть зменшенню привабливості норм спрощеного оподаткування для великих і середніх підприємств, які часто використовують єдиний податок задля мінімізації власних податкових зобов'язань;
- збільшення податкових надходжень до бюджету;
- гарантування платникам «уніфікованого» єдиного податку пенсійного забезпечення в повному обсязі;
- сприяння легальній зайнятості населення через відміну необхідності здійснення доплат до суми податку за кожного найманого працівника тощо [8].

Таким чином, «уніфікований» єдиний податок є дієвим способом удосконалення спрощеної системи оподаткування суб'єктів малого бізнесу, впровадження якого, на нашу думку, матиме вагомий позитивний вплив на забезпечення ефективності функціонування та розвитку вітчизняної економіки.

Певна невизначеність щодо майбутніх змін у зовнішньому середовищі не дозволяє обмежуватися одноваріантним прогнозом, але при наявності декількох варіантів менеджери стикаються з проблемою вибору найкращого, що свідчить про актуальність формальних моделей чи процедур, які могли б врахувати складності і перешкоди, що виникають у процесі фінансового прогнозування.

Об'єктивна необхідність стимулювання малого підприємництва продиктована системною перебудовою економіки України, її соціальною орієнтацією. Мале підприємництво стало масовим явищем, яке впливає на всі аспекти суспільного життя завдяки своїй спроможності чітко відчувати рин-

кову кон'юнктуру, сприймати нові технології, швидко реагувати на зміни суспільних потреб.

Висновки

Подальше вдосконалення спрощеної системи оподаткування має здійснюватися за такими принципами:

1. Захист інтересів суспільства та держави в частині забезпечення надходження до бюджетів та соціального внеску економічно обґрунтованих сум обов'язкових платежів.
2. Створення належних умов для розвитку суб'єктів малого підприємництва.
3. Стимулювання створення робочих місць та захист прав найманих працівників.

Удосконалення спрощеного оподаткування СМП має відповідати таким вимогам:

- забезпечення збалансованості інтересів суспільства та держави в частині надходжень до бюджетів та до Пенсійного фонду України економічно обґрунтованих сум обов'язкових платежів. Досягти цього, на нашу думку, можна за несуттєвого зменшення ставок єдиного податку для тих його платників, що є юридичними особами, а також включення єдиного соціального внеску до складу єдиного податку, що нині сплачується підприємцями;
- зменшення кількості форм звітності до державних органів;
- захисту суб'єктів малого підприємництва, що обрали спрощену систему оподаткування, шляхом надання податкових пільг при розширенні штату працівників. Для реалізації поставленого завдання, на нашу думку, необхідно надати права не сплачувати єдиний податок протягом одного кварталу;
- збільшення максимально допустимої кількості працівників у СМП, що сприятиме підвищенню рівня зайнятості населення;
- відміна авансової сплати єдиного податку фізичними особами-платниками за місяць. Оскільки за авансової сплати податку неможливо врахувати наперед отримання доходу, що буде фактично отриманий.

Реалізація зроблених пропозицій в певній мірі сприятиме удосконаленню спрощеної системи оподаткування.

Список використаних джерел

1. Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва [Електрон. ресурс]: Указ Президента України від 03.07.98 №727/98. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Про фіксований сільськогосподарський податок [Електрон. ресурс]: Закон України від 17.12.98 №320-XIV. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
3. Сидоренко Р.В. спрощена система оподаткування в Україні: історія і перспективи, таврійський державний агротехнологічний університет. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znpdau/2012_17_2/17-2-19.pdf
4. Ярмошук Т. Єдиний податок і тінізація економіки нікуди не зникли / Ярмошук Т. // Частный предприниматель. – 09.11.2011. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://chp.com.ua/ail-news/item/15172-ediniypodatok-i-tinizatsiya-ekonomiki-nikudi-neznikli>.

5. Молдован О. Щодо реформування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності. Аналітична записка / Молдован О. [Електрон. ресурс]. Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/217>

6. Тимошук С. Малий бізнес і спрощена система оподаткування для юридичних осіб // Вісник Податкової служби України. – 2006 р. №33. – С. 20–23.

7. Грін О.В. Напрями вдосконалення спрощеної системи оподаткування в Україні. – УДК 336.221:334.722477 ББК У9(4Ук)261.41) Електронний режим доступу: nbuv.gov.ua>portal/Soc_gum/aprer/2009_5_1/42.pdf

8. Колісниченко П.Т. Першочергові заходи реформування податкової системи України / П.Т. Колісниченко // Науковий вісник. – 2008. – №2. – С. 42.

УДК 334.758

В.М. МАРЧЕНКО,

д.е.н., Національний технічний університет України «КПІ»

Галузеві особливості злиттів та поглинань в Україні

У статті розглянуто галузеву структуру злиттів та поглинань в Україні, чинники, які активізують процеси концентрації на відповідних ринках, досліджено динаміку їхніх обсягів.

Ключові слова: злиття та поглинання, концентрація, суб'єкти господарювання.

В статье рассмотрена отраслевая структура слияний и поглощений в Украине, факторы, активизирующие процессы концентрации на соответствующих рынках, исследована динамика их объемов.

Ключевые слова: слияния и поглощения, концентрация, субъекты хозяйствования.

The industry structure of mergers and acquisitions in Ukraine as well as the factors that stimulate the processes of concentration in the relevant markets and the dynamics of their size are investigated in the article.

Keywords: mergers and acquisitions, concentration, entities.

Постановка проблеми. Інструментами, використання яких забезпечує розвиток економічних систем мікрорівневої економіки, є процеси злиття, поглинання, поділу, виділу, перетворення, приєднання. Дані процеси змінюють стан концен-

трації виробництва та капіталу, посилюють централізацію управління на відповідних ринках. Перетворившись в основний інструмент зростання прав власності, процеси злиття та поглинання привели до формування складних організаційних структур в економіці України та сприяли становленню олігополістичних ринків в окремих галузях промислової діяльності.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Процеси злиттів та поглинань не є новими для національної науки [1–4], проте відсутність офіційної статистики таких угод, непрозорість та інформаційна закритість більшості угод не дозволяє провести комплексний аналіз як умов, так і ефективності їх реалізації.

Мета статті. Дослідити галузеві особливості процесів злиттів та поглинань в Україні та тенденції їх галузевої динаміки.

Виклад основного матеріалу. За даними Антимонопольного комітету України, процеси концентрації суб'єктів господарювання в Україні не характеризуються значними масштабами та активністю. Так, пік зростання всіх видів концентрації суб'єктів мав місце в 2008 році. В 2012 році інвестиційна активність в Україні аналогічна активності докризового 2007 року, однак із незначною структурною відмінністю укладених угод (табл. 1).

Таблиця 1. Розподіл наданих Антимонопольним комітетом України у 2002–2012 роках дозволів на концентрацію суб'єктів господарювання*

Рік	Вид концентрації					Всього
	злиття	спільне створення	набуття контролю	придбання акцій (часток, паїв)	інші	
2002	54	16	9	232	87	398
2003	56	23	7	181	62	329
2004	39	22	13	310	37	421
2005	31	12	16	249	51	359
2006	20	23	41	415	8	507
2007	13	21	11	663	11	719
2008	26	34	43	711	1	815
2009	1	16	45	394	24	480
2010	21	25	71	401	41	559
2011	13	18	136	417	1	585
2012	31	32	106	576	5	750

За даними звітів Антимонопольного комітету України.